

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 52.

Miercuri 28. Decembre

1860.

Limba romana in Comitii.

Oradea Mare 21. Decembre 1860.

(Consultarea in 4. Decembre; cuventarea protopopului Pallady in 19 Dec.; comitetulu de comitatu, si alegerea noiloru diregtori).

Cu inceputulu lunei curinte primiramu faim'a latita cá prin fulgeru ca supremulu comite alu Bihorului a conchiamatu pre cativa barbati de incredere la Orade spre a se consultá in 4 Decembre despre afacerile, ce au de a fi intreprinse pe terenulu legalitateri facia cu concessiunile respicate in diplom'a de 20 Octobre a. c.; numai de catu observáramu, ca unii dintre barbatii romani, carii suntu fericiti de a se bucurá de sincer'a concredere a poporului romanu nu au venitu la Orade, póte cugetámu noi — ca aceia n'au fostu desemnati, nu recercati cu epistolele provocatóre de a concurge cu sfátulu loru la nouele intreprinderi.

Unii meditamu ca neci nu se potura conchiamá toti; altii nu voiau se se impaciuéscu cu acést'a iniciativa, nu scieau cum se sio esplice acést'a trecere cu viderea séu despretiurea. —(?!?)

Consultarea pregatítóre din a 4 Decembre, in care cuventara cativa barbati in sensu patrioticu si liberalu, avu rezultatulu primjtu cu consensu unanimu si docum'ntatu cu aclamatiune generala, ca, de órece in ani 11 fórté s'a stramutatu timpulu si omenii, este lucru cuviintiosu si rationabilu de a se face provocatiune la sufragiulu poporului, si estu modu a compune list'a noiloru membri ai comisiunei comitatense. Acést'a modalitate, proieptata de unulu dintre capacitatile mai eminente ale comitatului fu primita. Supremulu comite Grafulu A. Haller dispuse apoi, cá la alegerea credintiariloru din partea locuitoriloru se asiste comisarii acreditati de D. Sa pentru acést'a sarcina fora diurnu, éra locuitorii se 'si tramita

representantii — anume dela 500 suflete unulu — pe a 12 Decembre la Orade.

Atunci la 9 óre in sal'a la otelulu „Vulturele negru“ supremulu comite cu unu discursu plinu de patriotismu, intreruptu de vivate insufletite dechiaru adunanti'a deschisa.

In timpii mai noi acea parere, se nu dicu credintia deveni univesala, ca, ce nu potu compleni unii singuri — omulu é totu omu cu tóte slabitiunile si aplecarile lui — spre realisarea mai corespondiatóre cerintelor individuali si sociali a aceluia lucru suntu de a se concentrá poterile si votulu mai multor'a, cá se ajunga omenimea la met'a acea, catra care se nisuesce de mai multe decenii din tóte poterile. Decumva interesele si fal'a personala nu iaru fi orbitu pre unii a denegá trebuinti'a lamurirei pareriloru, si a reuniunei poteriloru, si aru fi consideratu in tocni'a porunci „jubesc pre deaprópele teu cá insusi preține,“ care t'rebuie se fie maesim'a fiecareia societati, ce doresce a prosperá sub auspicii felice . . . oh! atunci n'aru fi fostu constrensi 100 de mii, ma millione a sangerá pe campulu luptei, cá succesorii se póta deveni in posetiunea drepturiloru personali.

Decumva strabunii nostrii in locu de a 'si pradá averile si viet'a pentru interesele unoru Domni nobili, carii traiau din sudorea jobagiloru sei fora a se ingriji de viitorulu acestora au pentru bigotismulu religionaru produsu de fanaticismulu timpului trecut; deca si aru fi concentratu poterile, si learu fi intrebuintiatu se intemeidie buna starea materiala si spirituala a succesiloru loru pe acestu pamentu in acést'a patria: oh! atunci nu amu fi siliti noi nepotii loru a suportá pondulu necasuriloru pentru esistinti'a nóstra pe pamentulu acést'a, pre care'lu numimu patria; nu aru trebui se tremuramu cum unulu

seau altulu dintre confratii de alta limba are cute-diarea de a pronuncia, ca noi nu ne potemu folosi in causele n6stre de limb'a, pre care amu suptu-o cu laptele mamei n6stre, si ca numai c6 amalgamisati in alta natiune, a careia 6 patria, si pentru care vorbesce dreptulu istoricu,(?) potemu traii aici c6 adeverati patrioti.

Aceste impregiurari sc6se din istori'a trecutului se rotau ca fantasme inainte'mi, candu me nisui eamu a strabate prin desimea ascultatorilor curiosi, de a'mi pot6 castig6 asia pusetiune, din care se mi formiduu baremu unu conceptu despre cele intemperate; privindu in lungulu si latulu salei vediuu intre costumele magiare sumanele romanilor tiereni, vediuu ca aici au concursu inisi de tote clasile; vediuu ca de pe faci'a mai multoru suride bucuri'a 'si speranti'a unui viitoru mai ferice 'mi fulgera prin camer'a cugeteloru, ca a sositu timpulu se incercamu, se probamu acea ce ne competiesce dupa dreptu, se unimu poterile c6 naia dulcei nostre mame — natiuni — aruncata de neinduratele unde ale amarului trecutu pe marea luptei reincepute se nu o lasamu a se cufund6 in timpii acesti tulburati, carii amenintia cu inghitire: candu puternic6 elocuintia a D. T. K. fac6 pre coadunati a si demustr6 complacerea in repetite si entusiastice 6ljen-uri, unu discursu liberalu despre trecutu si presentu, unu apelu la drepturile natiunei magiare si la adeveratulu patriotismu fu acest'a, care in adeveru merita cea mai adenca luare a minte.

Anche eramu preocupatu cu esegesulu frum6sei peroratiuni a laudatului barbatu de statu, anche dur6 aplausulu universalu: candu audiuu cuvintele romanesce: „Maria ta, Maria ta“ care romanu cuteadia a sparge ghiatia, ce ne tienu amortiti atatea veacuri, cine are curagiulu a se folosi in conspectulu acestui concursu de domni si tiereni a vorbi dupa dreptu in limb'a roman'a? Unu barbatu romanu cu trupulu si sufletulu P. O. D. Nicola u Palladi protopopulu gr. cat. pe Crisiulu repede. Cuventarea i'a fostu urmat6rea:

Maria Ta si stimatiloru Domni!

„Catra finea v6cului alu IX. belicosii unguri venindu in ac6st'a patria frum6sa si man6sa au aflatu pre romani moscenindu pamentulu*), pre care'lu po-

*) Meno-morot, domnia intre Muresiu, Tis'a si Somesiu.

sedu si astadi anca dela an. 105 d. cr., ungurii au avutu multe lupte cu romanii fora c6 se ii supuna pre acesteia. VEDIENDU romanii transilvaneni 'mortea domnului loru Gelou, si au alesu siesi domnu pre Tuhutum „nu supunenduse, ei de bun'a voia dandu man'a cu ungurii*)“, uninduse in federatiune, c6 stravechiulu pamentu pena atunci romanescu, s6lu stapan6sca cu asemine prerogative si drepturi, fora ca se 'si aroge bravii unguri supremati'a asupra romaniloru, o legatura a fostu ac6sta intarita cu juramentu de ambele parti pe Ioculu numitu „Eskul6.“ Intru acea Meno-morot nu er6 supusu, si eroulu acestu duce er6 domnulu Biharului, pre acestu romanu, dupa ce mai t6te tierile si pop6rele vecine erau supuse numai la o a doua espeditiune dupa unu resbelu cumplitu ce tienu 12 dile 'lu potu induplec6 gloriosulu Arpad, ca fiulu acestuiu Zolta luandu de muiere pre fiia lui Menomorot — care nu av6 fii, ci numai o unica fiica — se incete intre ambii domni luptele, Menomorot remase domnu in Bihoru, murindu la anulu deveni Biharulu sub domnia ginerelui seu Zolta**) a ducelui Ungariei, si a urmatoriloru duci si regi unguresci (6ljen, haljuk). Legatur'a de egali indreptatiri intre unguri si romani s'au pastratu cu t6ta acuretatea in timpii indelungati; ei evulu midilociu, care fu scatu'riginea formarei de caste privilegiate se forma totudeodata parete de despartire nu intre unguru si romanu, ci intre domnu si tieranii (6ljen, se traiesca, igaz) de 6rece ambele aceste natii steteau din ambele clase, atunci, candu a inceputu a se face distinctiune intre omu cu privilegii, — acum — mucedite, atunci dicu au inceputu a pune greutati pe umerii poporului unguru si romanu (igaz) antaiu pucine, fora mai tardiu atatea, catu mas'a poporului gemea sub fondulu greuminteloru, fiindu totudeodata poporulu eschisu de a trage fol6se meritate, si de a si pune in cumpena sufragiulu comunu spre midilociu a unei sorti mai tolerabile (se traiesca, igaz, 6ljen); domnii — adeca aristocratii ambeloru acestoru natiuni sorori in bine si reu — 'si facura caus'a comuna***) radiemati p6 privilegii tienura pe poporu inferatu in catenele sierbitutei ne lasandui altu ce decatu portarea greutatiloru. Asia

*) Anonym. Belae. Not. cap. XXIV, XXV, XXVII.

***) Anonym. Belae Not.

****) De aci amalgamisarea aristocratiei romane in acelei magiare. N. c o r e s p.

au trecut decenii și vécri pen' la an. 1848, candu generosii fratii Unguri nobili clarificati de legea creșcinésca, de adeverat'a cultura, și indemnati de spiritulu timpului rupsera pentru totudeuna catenele jobagiei (se traiesca) și detiermurira a primi pre mas'a poporului, cá pre semeni și egali, oferindule dreptu și locu in consultariile dietali și comitatense, adea poporului pene atunci iobagiu i se restituira cualitatile, ce i se cuvina omului creatu dupa chipulu și aseminarea lui Domnadiu — ugy van — Totu in susnumitul anu se prochiama egalitatea și fratietatea poporeloru locuítore in teritoriulu regatului Ungariei. Asemine programe și planisari de egalitate și fratietate se pronuntiară de talente euinente in foile patriotice in timpii mai noi, in dilele de acum, ma acést'a egalitate se pare a fi devis'a și intentiunea politica enunziata in facia Europei de elita inteligenta a bravei natiuni ungare, care numai asia voiesce a procede pe campulu noueloru afaceri. Poporulu romanu radiematu pe acést'a teoria, pe acést'a conditiune de fraternitate procedendu dela acestu pontu, pre care 'lu recunosce de fundamentulu esistintiei sale onorifice și constitutionali in acest'a patria dul'e și conservata și cu versarea sangelui stramosiloru sei, cá generosii fratii unguri se remustre egalitatea și fratietatea in fapte, éra nu numai in cuvinte góle (se traiesca, a ci fu sgomotu și susuire). Ce, cu ataiu mai vertosu pretindu romanii, fiindu cá din tóta natiunea romana nu s'a aflatu neci unu proditoru (venditoru) de patria; fora din contra au esitu din sinulu natiunei romane barbati bravi belicosi, cum au fostu: Jon Uniade, Mateu Corvinu, Paulu Chinesu; éra in statulu bisericescu Nicolau Olah primatele Ungariei și altii: „natiunea romana a documentatu o iubire sincera și bravura esemplare catra patria s'a, acestu faptu istoricu se probedia prin numerulu mare de nobili romani, carii pene astadi sunt fi fideli ai natiunei romane, macarca o multime de nobili romani, și tocmă fruntasii nobilimei romane prin reciprocele incordatiuni ale aristocratiloru de a si apara acesteia prerogativele in contra malcontentiloru tiereni in evulu midilociu și prin nefericitele intrigi religiunari au parasitu natiunea romana, scoțienduse din sinulu ei. Este o asertiune ne controversa, ca' romanii in tocm'a cá bravii magiari au aparatu totdeuna patri'a acesta, in care ei suntu moscenii cei mai vechi; dreptu acea romanii cuteadia a face apelu la dreptulu istoricu, care, libertatea con-

servata braviloru unguri, nu ó denéga romaniloru, și poftescu cu tóta dreptatea spriginita pe basea trecutului, și pe cerintiele civilisatiunei moderne, cá generosii Unguri, carii locuiescu aici de 1000 ani, éra romanii 1750, — se li intinda midiloce, și se le dea campu a si usuá limb'a — ereditatea cea mái pretiosa in tóte referintiele sociali.

Domniloru! Ve facu atenti, ca pentru ca suntemu noi romani nu suntemu de vina; candu a binevoitu a totu puterniculu Domnedieu a imparti poporulu creatu de Dieitatea in mai multe natiuni, cá se vorbésca diferite limbi, acést'a a facutu o seu spre pedépsa poporeloru, seu — cum sumu convinsu și io, cá se fie laudatu și glorificatu in mai multe și s'ónóre limbi; dechiaru DDloru! limpede, ca, care se ar contrapune seau ar voii a stenge o limba de pe facia pamentului, séu ar incerca a pune pedeci desvotarei aceleia, acela se improtivesce gratiosei și intieleptei dispusetiuni domnediesci, și fie convinsu ori care, ca asemine nisuintia va fi desierta. — Mai adaugu, ca popórele Europei au scrisu pe flamura loru asigurarea natiunalitatei, a careia conditiune sine qua non e limb'a; fratii Unguri cu fapte puternice și resemnate facu acést'a ca 'si pretiuescu limb'a, și nio spunu lamuritu, ca fora acea nu se pote inchipui natiune. Oh! nu ne condamnati candu simtimu asemine; au nu sciti ca strămosii nostri cu cata predileptiune, și intre cate pericnle, cu ce statornicia 'si conservara limb'a; și noi — acestu tesauru pretiosu, acést'a ereditate cara nu potemu — nu o vomu lapeda. Romanii au fostu odata domnitorii lumei, tóta lumea literata scia ca noi suntemu mladitiele acelor'a. Fratii magiari dicu, ca natiune fora limba nu póte esistá, aceasta dicere o profesamu și noi in publicu de comuna și identica dorintia a poporeloru, care anche nu suntu corupte și oftamu, cá Romaniloru din comitatulu Bihorului, care numera 228000 sufl. romane, in tienuturile limpede romanesci se li se dee deregatori romani, și se se dechiaré iimb'a romana in acele de oficiala. Candu pronuntiu io Domniloru aceast'a pretensiune legala a romaniloru, ve rogu se nu ne numiti pentru acea reactionari; romanulu totudeun'a a fostu credintiosu guvernului legilimu, nu cere altu ce, neci acum, de catu dreptate, și acea asiguranti'a pentru natiunea romana, ce in teoria și in pracsă analóga nu ni ó denéga neci unu barbatu de statu din generós'a natiune magiara.

Si, déca fundamentulu societatiei și alu binelui

statului este asigurarea persoanei și a averilor, precum și înaintarea în cultură și spirituală a fiecăruia, precum și castigarea cea mai rațională a averilor materiale: au n'au dreptu și românii a pretinde de la statu că limbă lor mediloculu celu mai sigur și nedisputabilu în castigarea a celor foloșe, se se asigură din principiu. Apoi deca frații Unguri voru egalitate și fraternitate, cum se o întielegem aceea cându romanilor numai contribuiri și greutăți li s'aru încarce p'ă umeri? Ce au simțitu densii în decursii 11 ani de la dirigătorii străini, cari fora intenție culpabilă facura a uneori necunoscutu limbă perșiloru judecați schiamosite? Si decumva s'aru încerca a eschide limbă română, în care mai multe generațiuni din ne'mulu nostru și au înalțiatu și și înalția rogatiuni către Domnedieu înainte limbilor, în usulu oficialu dirigătorii plătiți de noi în cauzele noastre în vechiulu nostru pământu: ve întrebă ce temeiuri veți ave cu acestu nedreptu în conspectulu Europei față cu lumea civilizată: Dreptu aceea pretindu în numele poporului român basatu pe dreptă egalitate: „că limbă română în tote ținuturile limpede române se fie introdusă ca limbă administrației. Suntemu frați și ca frați voimă a ne împarti frățiesce în dreptulu egal; vedindu că ni se satisfăce justei pretensiuni vomu oferi brătiulu și averile noastre pentru constituțiune; ne luându se în considerațiune pretensiunea ne punem speranță în Domnedieu, care ni au aparatu limbă încă și în mai marl pericle. — Io cu asemene simțitorii romani numai în menționatulu modu întielegu dreptă egalitate, și fraternitate, care se trăiescă.

Pene aci Domnulu Palladi*); cuvântarea é fidelă, martorul oculat a decopiatu-o din manuscrisulu oratorului, — dorere că bravulu comite supremu nu-

*) A îndestulă curiositatea aceluor romani progresiști, cari dorescu a cunosce pre acestu barbatu însemnu, că densulu și trage originea din Moldavia, unde unu consangeanu, alu Domniei sale se luptă se în contra Eteristiloru greci, că tineru chiamatu de Eppulu Vulcanu veni din Ardealu la Orade, fini cursulu teologicu în Sambata mare, după aceea fu dispus de prețu pe Crisul repede în Borodul-micu, unde că protopopu lucră de mai multi ani în vinea domnului.

mai la acelea pasage a reflectatu pre adunătii, care se refereau la iobăgia. Acestă dictione trebuia se se supuna unei discuțiuni fraterne; noi românii o doriamu acestă cându întonă Maria să comitele că pentru de a începe la lucru este de a se formă comisiunea comitatensă. Propusii 12 barbati, între ei 2 romani, se acceptară cu aclamațiune generală, aceea din catalogele produse de unii barbati din diferitele districturi ale comitatului în o chilia laterală în scurtu timpu consemnarea numele membrilor, cari au fostu de a se adăuge la întregindă comisiunea comitatensă din 1848; făcută consemnațiune se citi, neci unu însu nu s'a stersu, mă prin sufragie individuali s'a mai adăusu; nu potu-a nu comemoră pe D. Eged Farkas posesoru în Borodulu-mare secuia de origine, care cunoscutu bine trebuințele poporului român basatu pe dorințele aceluia ceru cu argumente sanatoșe, că de ôrece întielegintiă română în acestu comitatu este marginită mă numai între preți și invetietori din ambele confesiuni, aceea se fie trecut în listă comisiunei, ei pronuntiamu pentru adevăratele simțiminte și simpatia frățiescă multiemita publică; cuvântulu domnealui fu spriginitu de D. A. Pojnara, care că românul și facu detorință. —

Nu mă de catu apoi se stabili comisiunea în numeru peste 500 însi. Nu potu șierbi cu cifre acurate, cugetu ense că nu mă însielu cându credu, că abia suntu în aceea romani 80. Este apoi această proporțiune conformă? Ce are de a însemna această?

De é dreptu că în sensulu diplomei au de a fi chiamati în comisiune barbati poporului, cari cunoscu și înbrățisiedă dorințele lui cu cugetu curatu; de é dreptu, că frații magiari voru se conduca animile necăjite de suferințele comune pe calea oftatei împaciuri și egalei îndreptății, cum se întielegem trecerea cu viderea a romanilor întieligenti, cari au totă prașă concrederea a pipai pulsulu dorințelor poporului român, cum potu estu modu se devina dirigători romani în ținuturile române? Seau dora frații magiari cunoscu mă bine pasurile noastre, voru se demustre mareanimitate față cu noi? voru însii se vindece bolele de care patimim de mă multe vécuri?

Seau dora — conieptau unii dintre cei patiti și pentru aceea suspitios — nu se tîese aci unu rețiu în adinsu? în secretu colea în cétia tainică nu sta ună dintre parcele doritoare de resbunare — Atro-

pos — in mana cu instrumentulu amenintietoriu, cu fórsecile ascutite, ca óre cum se nu se intinda mai de parte firulu sperantiilor si prospectelor romane?

Cine 'si póte avé repausulu in pusetiunea ace-
sta complicata?

'Ti puni palmile pe frunte, eugeti, anima 'ti bate tare, vinele ti se largescu, si in marele acestu eflu-
sundatoriu anima sguduita te intreba cu cutediare,
cum si candu se va fini acestu actu?

Ce voru barbatii, carii imbraca nouele Jemni-
tati? ce confratii patrioti de limb'a diplomatica a pa-
triei nóstre dulci?

Voru densii a impartasi pre tóte clasele popo-
rului ver'de ce limba ar fi acele in tóte prerogativele
civili si sociali, in tóte folósele spirituali si mate-
riali?

Nu voiescu óre se eschida séu celu mai puciu
se adumbredie pre unele ca pe lepróse si ruginite de
pat'a selaviei, ce liau adusu pe capu fatalulu trecuta
si se nu le admite a incurge cu pondulu votului loru
pe parchetulu constitutiunei?

Domniloru acest'a e o stare plina de secrete.

Aclamatiunea Éljen a fratiloru magiari la apro-
barea de membru in comisiune a unui renegatu ro-
manu, care cá se scape de vindicta legei*) denegri
pre adeveratii romani, a infiptu in inimile nóstre sa-
get'a amaratiunei totali; candu voimu fratietate, dati
se alungamu din sal'a consultarei pre cei cari tul-
bura apa, ca se póta apoi in bun'a voia pescui, —
carii preséra neghina candu se semana ce voru se-
cera? Cercati si ispititi ce voru inteligentii romani,
si veti vedé, ca sub conditiunea adeveratei egalitati
si fratietati voru se fie cu Domniile voastre pururea
frati. —

Terminenduse adunantiá se intóná innulu pa-
trioticu „szozat.“

Supremulu comite a provocatu apoi pre alesii
membri ai comisiunei se concurga la Orade pe 19.
Decembre, diua defipta pentru alegerea noiloru ofici-
ali comitatensi.

In presér'a acestei dile renunitulu advocatu ro-
manu Ioanu Gozmanu puse sub tiparu in limb'a ma-
giara unu apelu catra supremulu comite si comisiune
motivandu pasiulu acestá din cauzele care sunt totu-
deodata masimele inteligentiei romane:

Impartiala patria, care fericesce fi sei fora dis-
tinctiune.

Constitutiunea, care conserva in onóre dreptu-
rile singulariloru si alu natiunalitatiloru.

Interesele scolari si ritulu religionarulu natio-
nalitatiei romane bihorene, spre a carora inaintare
si padire in onóre, cei 24 romani inteligenti propusi
de domnulu advocatu in acestu apelu cari interesati
barbati de specialitate mai tare sunt chiamati.—

Fericirea fidelului poporu romanu bihoreanu,
care numai atunci o va gusta acea fericire, candu
nascutii lui s'ar aplica in diregatoriile comune — si
de cumva intre marginile constitutiunei s'ar guberná
imediate in limb'a sa materna.

Cum a fostu luata in consideratiune acést'a de-
chiarare a precelintelui advocatu romanu?

Si ca in catu a luat in cumpena vorbele epis-
copului romanu baronu de Erdélyi? Care provocandu
la istori'a patriei, si remustrandu in tonu parintescu,
ca dupa ce s'a alungatu turcii din patria nóstra lu-
mea de atunci nu a dimisionatu, ci iau lasatu in po-
sturiile loru pre diregatorii, carii sierbira si sub turci,
dreptu acea provoca comisiunea, ca spre a multumi
dorintiele romaniloru postese cá fostii diregatori ro-
mani se se insire in listá alegandiloru noi direga-
tori; la acést'a cuventare o parte mare respunse cu
vivate entusiastice. —

Se facura alegerile; din marele numeru de dire-
gatori se alesera romani: D Ambrus de vicespanu
alu 3-le; Toma Costin de subjude — alszolgabiró,
care apoi a si abdisu; Ioanu Vas, Antonescu, L.
Borbola, Kaba de jurati in diferite tienuturi. —

Eaca rezultatulu, eaca respectarea fapteca a
dorintieloru romanesci. —

Talente desvoltate sub egidá institutiuniloru pa-
triotice esplica si conducu parerea publica in diur-
nale, aceia, carii voru a eunósece spiritulu timpului,
si a propasi asemine cu pasii lui progresistici, nu
potu a nu se interesá de coniepturile si comentatiu-
nile ingramadite in foile publice de veru ce colóre,
care caracteriseadia ori ce evenimentu asia precum
lu da aruma si mana: noi incalditi de radiele salu-
tari ale principiului ereditu dela stramosii nostrii pronun-
tiamu, ca terenulu intre ale caruia margini legali si
invertescu parerile nostre facia cu noi si cu alte na-
tioni patriotice é terenulu acela diu acaruia siantiaru;
au cancele stabilite de cerinti'a imperativa a subsis-
tintiei nostre onorifice, cá poporu vechiu in acést'a

*) Pentru faradelegile facute.

patria nu putem iesi fora de a nu fi amenintati in in totu momentulu de perire; masim'a nostra „ce tie nu'ti place altuia nu face“ o marturisimu in conspectulu lumei intregi; stramosii nostrii cu bratiu poternicu si au castigatn locu'ntia in acest'a patria, pre care o au aparatu si cu scumpu sangele lor; basati pe dreptulu de egalitate si pe innalt'a voia a gloriosului nostru Imperatu, ceremu si pretindemu, cá in casele cercului familiaru si socialu, in scolile, bisericele, satele, orasiile si in referintiele nostre cu mai marii lumeni si besericani se fimu considerati si tractati ca romani, nu in mai mare mesura decatu cumpanimu; noi concurgemu cu bratiulu si averea nostra la sustinerea statului, ce motive aru poté avé cineva a ne denega modestele si justele pretensiuni?

Acum Domniloru cum se va efectui doriuti'a romaniloru in comitatulu Bihoru, candu n'au deregatorl din sinulu lor?

Domnedieu cu noi si cu sant'a nóstra causa.

Y.

Conferintia nationala in Sibiu.

Onorati in Christosu Fratril

Apropiinduse timpulu ace'la, cá dupa ce Canceliariu provisoriu alu Transilvaniei, in urm'a Preanaltului Manuscrisu din 20 Octomvrie 1860, catra Escellentia Sa ministrulu de esterne grafulu Rechberg s'au denumitu, se se tiena conferintiele tuturoru natiuniloru a iubitei patriei nostre asia numite regnicolare.

Adeca acele prea momentuóse pentru natiunea nostra conferintie, in care se se puna si se se hotarasca onu stabile fundamentu, séu la o viatia politica fericita si egala cu a collocuítoreloru si sororeloru natiuni ale Transilvaniei, care cu tóta dreapta o dorimu si o pretindemu, séu la o conditiune subordinata, si precaria politica, de care nu fora fundamentu cá de mórte ne putemu téme.

Cá acestea conferintie se nu afe pre iubit'a nóstra natiune ne pregatita, si fora o inainte cointielegere; care in man'a neamiciloru, carii dóra aru dori a desparti in partide pe iubit'a nóstra natiune, aru fi cá o arma cu doae ascutite asupr'a politiceii si egalei nóstre esistintie, cu o unanima a fratiloru nostrii de confesiunea ortodoxa orientala cointielegere, am aflatu de necugiurabila trebuintia, cá anca inainte de ce s'ar tinea conferintiele regni-

colare cu cancelariulu Transilvaniei in Alba Julia, natiunea nostra prin intieleginti'a sua spre acestu scopu deputanda se tina o inainte cointielegere, si o pregatitóre nationala conferintia pentru conferintiele regnicolare, in carea sa se póta prícepe Voia si dorirea intregéi nóstre natiuni, si se se hotarasca, care aru fi caile si midilócele céle mai folositóre, si mai legiuite, prin care individui séu incredintiatii Romaniloru, carii aru luaa parte in conferintiele regnicolare se póta esoperá competent'a egalitate a tuturoru dreptureloru politice cu celelalte collocuítóre natiuni, si asia a inaintá binele de comunu si a natiunei suale si a dulcei patrie.

Pentru acestu sfirsitu pentru natiunea nóstra prea folositoriu nu au lipsitu capii baserecesci a ambelor confesiuni nationale romane debuintios'a fauultate dela mai inaltele locuri cu umilintia a sollicita, si fuseramu si fericiti dori'ta facultate spre a tinea pregatitorea national'a nóstra conferintia precum dela Esellentia Sua Ministrulu de statu asia si dela Serenitatea Sua Gubernatorele Princi-pele de Lichtenstein a o dobandi.

Prin urmare dara adunarea séu conferinti'a aceasta nationale dein mai multe momentuóse cause s'au hotaritu a se tinea in 1-a Ianuarius 1861 dupo calendariulu vechiu, seau a Basericeii orientale de ambe confesiunile, pentru ca apropierea tinerei conferintieloru regnicolari — cari dupo cum se cam intielege pe la $\frac{20}{8}$ Iannarie 1861. se voru tinea — ne indatoresce cá fora intardiare se ne grabimu cu tinerea pregatitóreloru nóstre conferintie nationale, pentru care nici nu putemu mai incolo dein 1-a Ianuarius s. v. a le amaná.

Numerulu incredintiatiloru la aceasta conferintia inteligenti la olalta pentru ambele confesiuni nationale iaresi dein momentuóse cause s'au determinatu se sté nu mai dein multi, decatu dein una suta individui, in cari natiunea are deplina incredere.

Dein numerulu acest'a, diumatate adeca 50 (cincidieci) de individui se voru tramite dein partea fratiloru nostri de confesiunea ortodoxa orientala, eara ceialalti 50 (cincidieci) au de a se tramite dein partea nóstra a basareceii graco unite orientale din Transilvania. — Earu acesti 50 de Individui intra Archidieceasa si sufraganele diecese a Ghierlei si a Lugosiului se voru inparti in urma-

toriulu chipu, adeca: dein Archidieceasa in care dupa a noastră parere si mai mare numeru a intieligientiei voru veni 30 (treidiecei) de individui, iara dein a Ghierlei pana la 16 si dein a Lugosului vreo 4. —

Individuii acestia carii voru se se tramita la mai susu pomenit'a national'a conferintia potu se fia toti acei fii ai natiunei dein cleru — precumu suntu Protopopii séu alti Preoti — si dein statulu mirenescu, precum suntu amplotiati si alti intieligenti afóra de slasiba, carii voru avea deplina incredere a natiunei si a partiloru dein acelu locu séu regiune a patriei.

Pentru amplotiati cari suntu in servitiulu publicu si pe cari increderea poporului aru voi ai tramite pe 1-a Ianuarie s. v. 1861 la conferintiele nationale, dein indurarea Serenitatii Sale Principelui Gubernatorelui nostru s'au facutu cuviintiosele dispusetiuni la tóte oficialaturile cá se nu li se puté nici o impiedecare spre a puté veni la de atatea ori pomenitele conferentie nationali.

Acestea pentru mai bun'a intielegere a lucrului premiteudn am parintiesce fiesce caruia dein onoratele fratiile Vóstre a Ve comite, si in numele binelui comunu nationalu — care precum suntemu convinsi, fiesce caruia adeveratu fiu alu natiunei debuie sei jaca la anima — strausu Ve impunemu, cá aceasta a noastră randuiala fora nici o intardiare — pentru ca timpul e scurtu, si periculum est in mora — dupo putintia se o faceti tuturoru cunoscuta, si pe 31 Decemvrie 1860 batar dein doue protopopiaturi unu increditu si inteligente fiu alu natiunei se se tramita aici la Sibiu la conferintia nationala, intielegunduse de sene, cá acelea districte Archidiaconale, in cari nu s'aru aflá intielegimi de increderea poporului, au voia a dá acreditivele suale intieligentiloru si dein alte districte.

Fiindu ca venirea acestor'a individui séu increditi ai poporului voru avé a face calatori'a sa ca tra Sibiu la pomenitele conferentie nationale togmá in viitórele Santete Sarbatori, deaca increderea poporului va tramite pre vreunii individui dein Cleru pentru exemplu, pre vreunu Protopopu séu Preotu, aceia despre departarea loru dela Parochia pe timpul Sarbatoriloru mai nainte voru incunoscintia pe poporeni de o parte, eara de alta parte, cá se nu remana fii loru cei sufletesci pe serbatori fora nici

o mangaiere sufletésca se voru ingriji a substitua dein vecinii, si fratii preoti pe oare carele in loculu seu, carii voru avé datoria alternatim odata in a sa, de altadata in cealalta parochia a functioná si a administrá sacramentele. —

Mai incolo seriosu ve facemu atenti cá la punerea in lucrare a acestoru rendueli cu tóta intieptiunea si luarea amente se purcedeti si se o duceti in esecutiune, pentru cá se nu stirniti séu se dati privilegiu altoru natiuni la o suspitiune séu temere fora fundamentu, de oare ce scopulu si intentiunea conferintieloru nóstre nationali, nice decatu nu este a formá vreo pusetiune dusimanoása in contra altoru surori si conlocuitoře natiuni, ci dein contra au aceste conferentie acelu Santu scopu a se consultá cumu aru puté pe céle mai legiuite cali in intielesnlu preainalteloru diplome si manuscrise Imperatesci din 20. Octomvrie 21. si 23. Decemvrie 1860 sesi dobandésca competent'a sua egalitate a tuturoru drepturiloru politice de carii au a se bucurá tóte si celelalte surori conlocuitoře natiuni, si asia se se consolideze adeverat'a fratietae si amicitia pentru totudeuná intr'a tóte natiunile iubitei nóstre patrii, care fora aceast'a buna intielegere si amicitia — care numai intra semeni cu conditiunea póte fi solida si adeverata — fericita nu póte se fia. —

Mai pe urma fiindu ca totu darulu de seversitu de susu se pogóra dela ceresculu parente alu lumineloru, parentiesce Ve renduimu, ca in 1-a Ianuarie 1861, adeca in diu'a anului nou, in tóte bisericele si parochiele unde aru ajunge incunoscintia renduelii acestia se se faca si se se celebréze Sant'a Liturgia cu acea intentiune, cá Mantuitorulu nostru Isusu Christosu se tramita asupra individiloru si inerediutiloru natiunei nóstre, care au de a lua parte la conferintiele nationali, ca si asupra Santiloru sei Apostoli Duhulu seu celu Santu, cá sei lumineze si sei intieptiésca pre densii, cá numai aceea se voiesca si se lucreze, ce va fi de folosu pentru iubita noastră natiune si patria, si se vérsa in animile tuturoru colocuitořeloru natiuni duhuló celu bunu alu pazei, alu dragostei, si alu fratietaii cei adeverate. —

Darulu Domnului nostru Isusu Christosu se fia cu voi cu toti Amin.

Datu in Sibiu in 21 Decemvrie s. v. 1860.

Metropolitu Alexandru:

Преа Чинеліцілор III. Протопопі, ші ЧЧ. Адмі-
ністраторі Протопопесті!

Дипрежърріле політиче де фацъ а патрией нѳ-
стре, прекъм ші Фортареа стърї чеї вїтоаре а націей
нѳстре не база Преажналтеї Дипломе дїпъртешті,
ші хъртіей де кабинетъ къръ міністръа прешедїнте
коптеле Рехвертъ, прекъм ші а билетълі де мжлъ дїп-
пъртескъ дїн 21. Декетвріе кал. нѳз къръ прешедїн-
теле канчеларіей азїлче арделене, D. Франчіскъ варонъ
де Кемеї, — маъ дїдемпатъ пре тїне дї кожїде-
лецере къ Есселенціа Са, домнъл Архіепїскопъ греко-
католикъ, Александръ Штерка Швладъ а копїема вѳр-
ваці прокопсіці ші дїн партеа націейей нѳстре ромъ-
не, че се цїне де ледеа ортодоксъ рѳсърїтеанъ, да
конферїнца націонале ачі ла Сївіїл не 31. Декетвріе
а. н., саръ вѳрваці націейей нѳстре дїн іерархіа сѳз-
лъдатълі Домнъ Архіепїскопъ се воръ копїема прїн
маї марїї сїї вїсерїчешті.

Деї да зїса конферїнцъ дїн партеа нѳстръ до-
рескъ сь вїпъ дїн Тагма преодсакъ: „(18 їнші; дїн-
тре вѳрваці де їнцеленцъ 33 їнші, не карї вїгѳстї-
меа колбнелоръ нѳ не ласъ аї дїшїра, нѳлъ дї Nr.
вїїторїѳ. P.) Дѳлъ нѳме копїнъ черкъларїѳл аша;

„Ачаста фѳкжлѳвѳв кѳпоскѳл, дорескъ, ка тодї,
чеї че се афл ачі скрїші, сь поѳтеаскъ ла зїоа нѳ-
тїгъ ла Сївіїл спре скопїлъ сѳсатїнѳ, шї ка дїпрїнциї
протопопі де тїмнѳрїл се дїшїтїнѳеде пре тодї їн-
лїценці ачі скрїші дїн протопопіателе лоръ, ка сь нѳ-
тъ вепї не тїмнѳл хотържт ла конферїнцъ; апої до-
рескъ сь се штїл шї ачееа, къ лѳрареа шї хотърж-
реа ачестей конферїнѳе націонале се ва да де шїре
дїпрїнцилор протопопі, шї прїн еї тѳтъроръ, карї се вор
їнтереса а штї ачееа, спре кѳпшїнцъ шї дїдреп-
таре.

Тотдеодатъ дорескъ, ка ла дїтїмнѳларе, кїнд адї
вѳга де сеатъ, къ чїнева дїн асте нації, ар кърті
асѳпра конферїнѳей нѳстре націонале, преа чїнстїїле
вѳстре се нѳ преѳетадї а дїкредїнѳа пре вїлъ ка
ачела деспре ачелъ адевѳрл, къ конферїнѳа нѳстръ
націоналъ ва штї сь се цертѳреаскъ дїнѳе хотареле
знїї патриотїстл адевѳратл, шї а нѳ дїнѳрїнде алта,
дежт ачееа, че есте вазатл не їнтенціїле челе маї
нолъ дїн хъртїїле сѳсзїче дїпъртешті, шї а се сѳл-

тлї шї а адече хотържрї не база дрептълі егалъ фѳ-
рѳ вѳтѳмареа чеа маї мїкъ а врезней нації, сѳл релї-
ції дїн патрией, чеа че шї націа нѳстръ ромънъ аш-
теаптъ къ тот дрептъл дѳла алѳе нації коплѳкїтѳре
дї царѳ.

Ал вострѳ.

Сївіїл 21. Декетвре 1860.

De tot бїтеле воїторїс Архіереѳ

Andreїѳ Baron de Шагъна т. п.

Пентрѳ лїченѳа D. Длор Амплїоїаці сѳл фѳкѳт ла
дїналтеле презїдїї нашїї кѳвїїнчїшї.

Resunetu,

O! scump'a mea natiune, eu astadi pentru tene

Suntu gata ori-ce rele pe lume-a suferi,

Si pentru-a' ta marire de ori-si-ce venene,

De ori-si-ce tormente acumu voliu a mori.

Eu blastemu pe-ori-si-care, ce adi se mai codesce,

Si nu vre pentru patria viatl'a-a si-o sacrá.

De mii de ori-lu blastemu pe celu ce mai voliesce

Sub pretiuri de rusiea natiunea-a si-o tradá.

Se piera tradatoriulu de trasnete se piera,

Se piera renegatul, ce n'are domnedieu,

Se piera ori-si-care dein vechi'a nostra tiera,

Ce vre pe romanime s'o surpe totu mereu.

Voi sierpi cu diece limbe, fientie urgisite,

Se sciti cá totu romanulu eteruu v'a blastema;

Mai bene ve ascundeti, ve faceti adi pierite,

Ca trasnete dein ceruri pe voi voru detuná.

Romanulu adi precepe cunosce pe ori-si-cene,

Ce vre se-lu imbrancesca, se-lu duca la mormentu,

Elu adi se pretiuesce si sci ce-i reu, ce i bene

Elu striga: „Dereptate in vechiulu mieu pamentu.“

Adi patri'a ne cere vertute, de svoltare, §

Se trecemu ori-si-care prein apa si prein focu,

Acumu romanu e tempulu se damu cu micu cu mare,

Acuma-i se ajungemu la multu doritulu locu.

De ce nu potiu ah! domne alu cerului potente

Se 'mpartu la fia-care amoru, puteri de leu,

Se dau la tolu remanulu o anema fierbente

Se-i arda pentru tiera, natiune-mi totu mereu!

Sabinu 1861.

Arono P. Densusianu.

Amiculo Scólei.

Va esi dela 1 Ian. 1861 o data pe septemana
Sambata cate una cola in cuartu; pretiulu pe anu
4 fl. se prenumera la S. Filsch in Sabiiu.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.